

مروری بر فواید پارک‌های شهری

زهرا هوشیاری^۱، رحیم ملک‌نیا^۲، حامد نقوی^۳، سحر برازمنده^۴

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جنگلداری دانشگاه لرستان، دانشکده کشاورزی

(hoshiyari_2012@yahoo.com)

۲- استادیار دانشگاه لرستان، دانشکده کشاورزی

۳- استادیار دانشگاه لرستان، دانشکده کشاورزی

۴- دانشجوی دکتری جنگلداری، دانشکده کشاورزی

چکیده:

فضای سبز زیباترین موهبت الهی است که به بشریت و تمام موجودات ارزانی شده است. وجود آن به ویژه در جوامع شهری، افزون بر سلامت جسمانی، موجب آرامش روان است. اما نزدیکی طبیعت به محل کار و زندگی انسان‌ها، فضاهای سبز کوچک داخل شهرها و نیز فواید آن‌ها برای مردم در این میان کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. فضاهای سبز از یک سو موجب بهبود وضعیت زیست‌محیطی شهرها می‌شود، و از سوی دیگر شرایط مناسبی را برای گذران اوقات فراغت شهروندان فراهم می‌سازد. اهمیت فضاهای سبز شهری تا به آن حد است که امروزه وجود این کاربری به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی جوامع به حساب می‌آید. هدف از این تحقیق بررسی و شناخت فواید پارک‌های شهری به عنوان جزء لاینفک و ضروری شهرها که نقش اساسی در متابولیسم آن‌ها دارند، می‌باشد که در ادامه به توضیح و تعریف فضای سبز شهری، عملکردهای آن، پارک‌های شهری و مزایا و فواید آن و در نهایت نتایج حاصل از مطالعه مقالات مربوط در این راستا می‌پردازیم.

کلمات کلیدی: فضای سبز شهری، پارک‌های شهری، فواید پارک‌ها

۱. فضای سبز شهری:

فضای سبز بخشی از سیمای شهر است که از انواع پوشش گیاهی ساخته شده توسط انسان، تشکیل شده است و به عنوان یک عامل زنده و حیاتی در کنار کالبد ساختمانی، تعیین‌کننده ساخت مورفولوژیک شهر و واجد بازدهی اجتماعی و اکولوژیکی است. بازدهی اکولوژیکی به معنای زیباسازی بخش‌های شهری، کاهش دمای محیط، تولید اکسیژن و افزایش نفوذپذیری خاک در مقابل انواع بارش می‌باشد. از طرفی فضای سبز دارای بازدهی اجتماعی است که عموم مردم بتوانند از آن استفاده کنند (سعیدنیا، ۱۳۸۳). فضای سبز شهری بخشی از فضاهای وسیع یا محدود موجود در محدوده‌ی عملکردی شهر است که به منظور ایجاد تنوع زیستی و زیبایی، تأمین رفاه انسانی، افزایش کیفیت زندگی و ارائه خدمات ویژه شهروندان انتخاب شده است و با انواع پوشش گیاهی بومی و غیربومی، تحت نظارت و مدیریت انسان شهری قرار دارد (ضرابی، ۱۳۸۵). فضاهای سبز موجود در شهرها را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد: ۱- پارک‌ها و فضاهای سبز عمومی که مورد استفاده عموم مردم قرار می‌گیرند و به عنوان فضاهای تفریحی مطرح هستند. ۲- فضاهای سبز میدانی و بلوارها و حاشیه خیابان‌ها که در ایجاد هوای پاک و سالم برای شهر و ایجاد منظره زیبا در شهر موثر هستند. ۳- جنگل‌ها و باغ‌ها و فضاهای سبز حفاظت شده که فقط در ایجاد هوای پاک و سالم موثر هستند. اما به طور کلی فضاهای سبز را بر اساس موقعیت قرارگیری در شهر می‌توان به دو گروه تقسیم کرد: فضاهای سبز برون شهری که همان فضاهای سبز پیرامون یا حاشیه شهراند که از سویی نقش مهارکننده رشد بی‌رویه و از سوی دیگر بازدهی اکولوژیکی-زیست محیطی شهر را دارد و

شامل همه محیط‌زیست شهری می‌شود. و فضاهای سبز درون شهری که خود به چند دسته تقسیم می‌شود و شامل فضاهای سبز عمومی، فضاهای سبز نیمه عمومی، فضاهای سبز خیابانی، فضاهای خصوصی حیاط خانه‌ها و بام‌ها و بالکن‌ها می‌شود (یوسفی، ۱۳۸۶). پارک‌ها جزء دسته فضاهای سبز عمومی‌اند که شامل کلیه فضاهای اجتماعی مجهز به خدمات و تسهیلات می‌شود و ورود همه افراد به این فضاها به راحتی امکان‌پذیر است. در واقع این فضاها نمونه بارز مرکز تعاملات اجتماعی محسوب می‌گردند (سعیدنیا، ۱۳۸۲).

۲. اهمیت و عملکردهای مهم فضای سبز شهری:

امروزه مفهوم شهرها بدون فضای سبز موثر در اشکال گوناگون آن دیگر قابل تصور نیست. پیامدهای توسعه شهری و پیچیدگی‌های معضلات زیست‌محیطی آن‌ها، موجودیت فضای سبز و گسترش آن را برای همیشه اجتناب‌ناپذیر کرده است. توجه به فضای سبز به طور عام به عنوان ریه‌های تنفسی شهرها تعریف اغراق‌آمیزی از کارکرد آن نیست، بلکه این بیان کننده حداقل کارکرد آن در مفهوم اکولوژیک شهرها به شمار می‌رود. این فضاها از دیدگاه تامین نیازهای زیست‌محیطی شهرنشینان و همچنین از نظر تامین فضاهای فراغت و بستر ارتباط و تعامل اجتماعی آن دارای جایگاهی در خور اهمیت هستند (افتخاری، ۱۳۹۲). مهمترین عملکردهای فضاهای سبز در شهرها شامل موارد زیر می‌باشد:

عملکردهای فضای سبز در ساخت کالبدی: از این دیدگاه فضای سبز شهری به عنوان بخش جاندار ساخت کالبدی شهری تلقی می‌شود و در هماهنگی با بخش بی جان کالبد شهر، ساختار یا بافت و سیمای شهر را تشکیل می‌دهد. در این حالت فضای سبز دارای نقش لبه‌ی شهر، تفکیک فضاهای شهری و آرایش شبکه راه‌ها است.

عملکردهای زیست‌محیطی: این نوع عملکردها عمدتاً به کاهش میزان بار آلودگی و بهبود شرایط اکولوژیکی آن کمک می‌کند (سعیدنیا، ۱۳۸۳).

عملکرد روانی- اجتماعی: فضاهای سبز و پارک‌ها محل تفریح و گردش مردم هستند و نشانه و معیار سلامت و بهداشت محیط محسوب می‌شوند. در واقع پارک‌ها کانون حیاتی شهرها هستند و در گذران اوقات فراغت و تفریح شهروندان نقش اساسی را دارند (قریانی، ۱۳۷۶).

۳. پارک‌های شهری و مزایای توریستی آنها:

پارک قطعه زمینی است در داخل یا نزدیک شهرها که معمولاً با امکاناتی نظیر زمین‌های بازی، گردشگاه‌ها و زمین‌های ورزشی برای استفاده عمومی تجهیز می‌شود. همچنین قطعه زمینی را می‌گویند که مشتمل بر درختزار و چمن در پیرامون شهرها باشد (مجنونیان، ۱۳۷۴). پارک‌ها و فضاهای سبز در شهرها نه تنها ضامن سلامت جسم و روح شهروندان هستند، بلکه محیط‌های شهری را برای کار و زندگی دلچسب و جذاب می‌کنند. با این وجود هنوز کلان‌شهرهای بسیاری در دنیا وجود دارند که در طراحی و مدیریت چنین فضاهایی چندان موفق عمل نکرده‌اند. رشد جمعیت و افزایش مهاجرت به شهرها از یکسو فضاهای شهری را با محدودیت بیشتری مواجه ساخته و از سوی دیگر نیاز شهروندان به فضاهای سبز برای آسایش خاطر افزایش یافته است. طراحی و ساخت پارک‌های خلاقانه و زیبا در پاسخ به این نیاز اساسی انسان شهرنشین از نیمه دوم قرن نوزدهم در بسیاری از شهرهای مهم و مدرن دنیا آغاز شد. در همان زمان برنامه‌ریزان شهری بر این باور بودند که پارک‌های شهری باعث کاهش استرس و اضطراب زندگی شهری شده و شرایطی عادلانه و برابر را برای فقیر و غنی ایجاد می‌کنند تا در کنار هم از طبیعت و مزایای آن بهره‌مند شوند و از آرامش ایجاد شده توسط پارک‌ها لذت کافی را ببرند. پارک‌ها نقش بسیار مهمی و ارزشمندی در پایداری محیط زیست شهرها دارند. این پارک‌ها موجب خنک شدن و تمیزی هوا می‌شوند. در عین اینکه برای خانواده‌های کم‌درآمد تفریحی

ارزان و در دسترس محسوب می‌شوند. به‌طور کل وجود چنین فضاهایی تاثیرات روانی مثبت و عمیقی بر جامعه می‌گذارد و از میزان جرم و جنایت‌ها نیز می‌کاهد (مدنی، ۱۳۹۴).

۴. پارک‌ها و فواید آن‌ها:

پارک‌ها و استفاده از فضای سبز را می‌توان عاملی برای صرفه‌جویی در ابعاد متفاوت معرفی کرد. اکثر خانواده‌ها به پارک‌های نزدیک محل زندگی خود می‌روند بنابراین نیازی به استفاده از وسیله نقلیه شخصی نبوده، در نتیجه در مصرف سوخت بنزین صرفه‌جویی می‌شود. همچنین معمولاً در ساعاتی که خانواده‌ها به پارک‌ها مراجعه می‌کنند میزان مصرف برق نیز کم‌تر شده، در این صورت خانواده‌ها از هوای خنک و روشنایی پارک استفاده می‌کنند. از این رو استفاده از وسایل سرمایشی و روشنایی منازل کاهش پیدا می‌کند و صرفه‌جویی اقتصادی خرد برای خانواده‌ها و صرفه‌جویی اقتصادی کلان برای جامعه در قبال هزینه تولید برق را در پی خواهد داشت. در شهرهای بزرگ به علت بالا بودن میزان جمعیت، مسئولان توسعه فضای سبز را بهانه‌ای برای تمیز شدن هوا قرار می‌دهند. اما نکته مهمی در این میان وجود دارد که دکتر پرویز کردوانی استاد دانشگاه و محقق محیط زیست این چنین به بیان آن می‌پردازد: درخت هزار برابر چمن، قدرت خنک‌کنندگی و تصفیه هوا دارد، علاوه بر این ثابت شده گازهایی که در اثر استفاده از ماشین‌های چمن‌زنی تولید می‌شوند، باعث نازک شدن لایه ازن خواهد شد، همچنین چمن‌زارها به آبیاری زیادی احتیاج دارند. لذا بهتر است که در فضاهای سبز، به جای کاشت چمن، درخت کاشته شود که هم به پاک شدن هوا و صرفه‌جویی در میزان آبیاری کمک کند و هم سرمایه‌گذاری صورت گیرد. برای نمونه درخت‌هایی مثل چنار و صنوبر در از بین بردن سموم و آلودگی‌ها نقش بسزایی دارند.

همچنین دکتر کردوانی می‌گوید: در کشورهای توسعه‌یافته، معابر پارک‌ها درست بر اساس نیاز افراد ساخته می‌شود تا به هیچ‌عنوان به طبیعت سبز آسیبی وارد نشود و چه زیست‌فضاهای سبز کشور ما نیز براساس اصول ساخته شود تا به مکانی برای تفریح‌های سالم، انجام حرکات ورزشی، دید و بازدید اقوام و دوستان و رسیدن به آرامش تبدیل شوند (نوری، ۱۳۹۰).

پارک‌های شهری دارای نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی هستند، با مزایایی چون درمان بیماری‌های روحی، محیطی مطلوب و مناسب برای پرورش کودکان، یکپارچگی اجتماعی، حفظ آسایش و آرامش و نظایر این‌ها، که در عین حال شاخصی برای ارتقای کیفیت فضای زندگی و توسعه جامعه محسوب می‌شوند (Balram & Dragicevic, 2005). پارک‌ها اهمیت زیادی در پایداری محیطی شهرها و بهبود کیفیت زندگی ساکنان آن دارند (Gupta et al, 2012). فضاهای سبز شهری و پارک‌ها از اهمیت استراتژیکی در کیفیت جامعه برخوردارند و حضور مکان‌های طبیعی (مثل پارک‌ها، جنگل‌های شهری و کمربندهای سبز) و اجزای طبیعی (مثل درختان و آب) در زمینه شهری علاوه بر خدمات مهم زیست‌محیطی، خدمات فیزیولوژیکی و اجتماعی نیز فراهم می‌کند. فضاهای شهری مثل پارک‌ها که در آن از عناصر طبیعی استفاده شده است، به غیر از فواید زیباشناختی، فیزیولوژیکی و بهداشتی دارای مزایای اجتماعی دیگر نیز می‌باشد. به عنوان مثال درختان و گیاهان در فضاهای عمومی موجب یکپارچه‌سازی و تعادل بین افراد جامعه و بهبود توسعه روابط اجتماعی می‌شود. منظر سبز و پارک می‌تواند مزایای اقتصادی را هم برای شهرداری و هم شهروندان فراهم سازد. برای نمونه پالایش هوا توسط درختان، منجر به کم شدن هزینه‌های کاهش آلودگی و میزان آن می‌شود. به علاوه وجود پارک‌های شهری باعث افزایش جذابیت شهر، افزایش گردشگری و در نتیجه درآمد می‌گردد. یافته‌ها نشان می‌دهد احساساتی که فضای سبز، خصوصاً پارک در ذهن مردم ایجاد می‌کند، تاثیر مستقیمی بر تعامل روانی، راحتی، انقطاع روزمرگی داشته و تمامی این آثار به شدت در کیفیت زندگی مردم که از اجزای کلیدی توسعه پایدار است، نقش دارند (نوری، ۱۳۹۰). به‌طور کلی پارک‌ها باعث تلطیف و تصفیه هوا، عایق نمودن صدا، بهبود شرایط بیوکلیماتیک شهر و شادابی روح و جسم و آرامش انسان می‌شوند بنابراین لازم است همگام با رشد جمعیت، فضای سبز عمومی را نیز افزایش داد (شوهانی، ۱۳۹۲). این خدمات و تسهیلات غیرمادی و غیرملموس منافع واضح و روشنی برای مردم دارد که در صورت نبود آن می‌تواند عواقب جدی اجتماعی و اقتصادی را در پی داشته باشد. به عنوان مثال عدم موفقیت در فراهم کردن منافع شفافبخش

و روانی دسترسی به طبیعت در شهرها می‌تواند منجر به هزینه‌های درمانی و بهداشتی قابل توجهی در درازمدت شود. نتایج مطالعات نشان می‌دهد شهروندانی که در نواحی و مناطق سبزتری زندگی می‌کنند احساس ترس، رفتارهای تهاجمی و خشونت‌بار کمتری از خود بروز می‌دهند (نوری، ۱۳۹۰). استقرار پارک‌های شهری به جهت تأثیری که بر کیفیت زندگی شهری و نیل به توسعه پایدار دارند و همچنین به جهت بار مالی بدون بازگشت سرمایه و سود که برای شهرداری‌ها به جای می‌گذارد، ارزش بررسی گسترده را دارد (Manlun, 2003).

۵. پیشینه مطالعات:

Chiesur (2004) در پژوهشی با عنوان نقش پارک‌های شهری در شهر پایدار، در آمستردام هلند، به اهمیت فضاهای سبز درون شهری و کمبود مطالعات بین‌المللی در این زمینه اشاره، و همچنین اهمیت طبیعت شهر را برای رفاه شهروندان و پایداری شهر بیان کرده است. نتایج بررسی‌ها نشان داد که تجربه طبیعت در محیط شهری منشأ احساسات مثبت و خدمات مفیدی است که نیازهای انسانی غیرمادی و روحی مهمی را برآورده می‌کند.

Macfarlane (2009) در تحقیقی با عنوان دسترسی بالقوه به زیست‌توده چوب شهری در میشیگان: پیامدهایی برای تولید انرژی، جداسازی کربن و مدیریت پایدار جنگل در ایالات متحده آمریکا، به بررسی آثار و مزایای جنگل‌های شهری در این منطقه پرداختند. نتایج نشان دهنده کاهش چشمگیر سطح کربن دی‌اکسید اتمسفری توسط این جنگل‌هاست. بنابراین جنگل‌های شهری نقش زیادی در اقتصاد ملی و منطقه‌ای می‌تواند داشته باشد.

Millward & Sabir (2011) در مقاله‌ای تحت عنوان مزایای یک پارک جنگلی شهری در شهر Toronto، مزایای پارک را برای شهر به صورت کمی بیان کردند تا اهمیت آن را قابل درک‌تر کنند. نتایج تحقیق نشان داد که پارک‌های جنگلی شهری، خدمات متعدد اجتماعی، محیطی و اقتصادی با ارزش قابل اندازه‌گیری در شهرها دارد.

Veitch et al (2012) در پژوهشی با عنوان ارتقای پارک‌ها و فعالیت در پارک، به بررسی تأثیر ارتقا در وضعیت پارک در شهر ویکتوریای استرالیا بر روی افزایش استفاده از پارک و نیز بر روی افزایش فعالیت‌های فیزیکی و فراغتی کاربران پرداختند. در این مطالعه اطلاعات به صورت پرسش‌نامه‌ای جمع‌آوری شد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بهبود ویژگی‌های طبیعی و کالبدی پارک‌های شهری موجب ارتقاء استفاده از آن و افزایش فعالیت‌های فیزیکی در کنار فعالیت‌های فراغتی است.

Sadeghian & Vardanyan (2013) در مقاله‌ای با عنوان مزایای پارک‌های شهری، بررسی تحقیقات شهری، به نقش پارک‌های شهری به عنوان یکی از مهم‌ترین اجزای شهرها و واسطه‌ی بین انسان و طبیعت در شهر Yerevan در ارمنستان اشاره داشتند. اطلاعات به صورت پرسش‌نامه‌ای و کتاب‌خانه‌ای جمع‌آوری شد. نتایج حاصل از این مطالعه مزایای پارک‌های شهری را در چهار دسته نشان داد. دسته اول مزایای زیست‌محیطی است که شامل کنترل آلودگی، تنوع زیستی و حفاظت از طبیعت می‌باشد. دسته دوم مزایای اقتصادی است که شامل ذخیره انرژی، مدیریت آب و ارزش اموال می‌باشد. دسته سوم مزایای اجتماعی-روانی است که شامل تعطیلات و تندرستی، سلامت انسان و گردشگری و کاهش جرم می‌باشد. و دسته آخر مزایای برنامه‌ریزی و طراحی است که شامل ارزش‌های زیبایی‌شناسی، برنامه‌ریزی و طراحی فضای سبز است.

محمدی و همکاران (۱۳۸۶)، در مطالعه‌ای به ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه‌سازی استفاده شهروندان از آن در شهرکرد پرداختند. بخش اعظم اطلاعات به صورت توزیع پرسش‌نامه بین مراجعان به پارک اخذ شد و تحلیل نهایی بر روی آن‌ها صورت گرفت. یافته‌های تحقیق نشان داد پارک‌ها و فضاهای سبز شهری از مهم‌ترین عوامل مهم در شکل‌دهی به پایداری اجتماعی و همبستگی‌های شهری‌اند ولی عواملی مانند مشکلات زندگی

شهری، ایمنی پارک و فضاهای سبز، امنیت و متناسب نبودن امکانات مورد نیاز برای گروه‌های مختلف سنی و جنسی در این مکان‌ها از جمله عوامل کاهش تمایل شهروندان برای استفاده از این عرصه‌ها می‌باشند.

صالحی فرد و علی زاده (۱۳۸۷)، در مقاله‌ای تحت عنوان تحلیلی بر ابعاد اجتماعی و روان‌شناختی فضاهای سبز در شهرها (با رویکرد مدیریت شهری) به بیان اهمیت فضای سبز در شهرهای مدرن امروزی و تحلیل آثار اجتماعی، فرهنگی و روانی ناشی از گسترش این فضاها، توصیه‌ها و راهکارهایی در جهت بهبود عملکرد مدیریت شهری در ارتباط با ارتقای آثار اجتماعی، فرهنگی و روانی فضاهای سبز شهری در کلان‌شهرها (مشهد) پرداختند. نتایج نشان داد فضاهای سبز در شهرها صرف نظر از بازده اکولوژیک، دارای آثار و تبعات مطلوب بسیاری در زمینه‌های اجتماعی و روان‌شناختی هستند اما این فضاها در صورت عملکرد ضعیف مدیریت شهری می‌تواند زمینه‌ساز برخی کارکردهای نامطلوب باشد. همچنین ارتقای بهره‌وری فضاهای سبز می‌بایست بیش از ارتقای اکولوژیک آن‌ها مورد توجه مدیریت شهری (و به تبع مدیریت پارک‌ها و فضاهای سبز شهرداری‌ها) قرار گیرد. در نهایت فضاهای سبز شهری و مدیریت شهری هر دو بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند، به طوری که می‌توان گفت فضای سبز شهری بدون مدیریت فعال و پایدار شهری عملکرد و کارکرد مطلوبی نخواهد داشت.

قربانی و تیموری (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای با عنوان تحلیلی بر نقش پارک‌های شهری در ارتقای کیفیت زندگی شهری، به بررسی تأثیرات روانی-اجتماعی پارک‌های شهری در بهبود کیفیت زندگی شهروندان از طریق بررسی عوامل جاذبه پارک‌ها، در پوشش دادن عوامل دافعه‌ای محل سکونت آنان با استفاده از الگوی Seeking-Escaping در شهر تبریز پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان داد که شهروندان تهریزی بیشتر به منظور دسترسی به هوای سالم، تفریح خانوادگی، کسب نشاط و دوری از آلودگی‌ها و تنگی محیط مسکونی، پیاده‌روی، رفع خستگی و گریز از یکنواختی زندگی به پارک‌های شهری روی می‌آورند.

لاهیجانیان و شیعه‌بیگی (۱۳۹۰)، در تحقیقی به ارزیابی و تحلیل وضعیت پارک‌های شهری با استفاده از ابزار SWOT و ارایه مدل مناسب برای پارک ۸ شهرویر شهر سمنان پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که دستیابی به معیارها و طراحی مناسب در پارک به ایجاد محیطی آرام‌بخش و مفرح ویژه شهروندان کمک می‌نماید. همینطور به کارگیری تمهیدات و تجهیزات مناسب در پارک به جذب شهروندان و اکوتوریسم می‌انجامد. همچنین الگوهای زیباسازی منظر و محیط در پارک‌های شهری باعث جذب و افزایش کمی کاربران است. و دستیابی به محیط زیبا و سبز شهری باعث افزایش کیفی زندگی شهروندان و سلامت روانی و جسمانی و بازدهی بیشتر در جامعه می‌شود.

پارساپور (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای به مزایا و کارکردهای زیست‌محیطی جنگلداری شهری در راستای کاهش تغییرات اقلیمی در چهارمحال‌بختیاری اشاره کرد. او کارکردهای اکولوژیکی، اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و زیباسازی را مهم‌ترین کارکردها و مزیت‌های جنگل‌های شهری دانست. نتایج مطالعات وی نشان داد که جذب کربن توسط درختان شهری، کاهش آلودگی صوتی، کنترل فرسایش، کاهش رواناب، تعدیل آب و هوا، کاهش تغییرات آب و هوایی محلی، خنک‌سازی ساختمان‌ها و کاهش هزینه‌های ناشی از سیلاب‌های سطحی از مزیت‌های جنگل‌های شهری می‌باشد. و از آن‌جا که ایران در منطقه‌ای با پوشش جنگلی کم قرار دارد، لازم است تا شهرهای آن از مزایای جنگلداری شهری برخوردار باشد لذا به منظور بهبود شرایط اکولوژیکی و زیست‌محیطی مسولین شهرها باید بیش از پیش بر جنگلداری شهری اهتمام ورزند.

۶. بحث و نتیجه‌گیری:

امروزه پیامدهای توسعه شهری و پیچیدگی معضلات زیست‌محیطی آن‌ها، موجودیت فضای سبز و گسترش آن را برای همیشه اجتناب‌ناپذیر کرده است. شهرها به عنوان کانون‌های تمرکز و فعالیت و زندگی انسان‌ها برای این که بتوانند پایداری و استمرار خود را حفظ و تضمین کنند، ناچار به پذیرش ساختار کارکردی متأثر از سیستم‌های طبیعی هستند. در این میان، فضای سبز به عنوان جزء لاینفک و ضروری پیکره‌ی یگانه شهرها در متابولیسم آن‌ها نقش

اساسی دارد و کمبود آن می‌تواند اختلالات جدی در حیات شهرها به وجود آورد (کلهرنیا، ۱۳۶۵). بی‌تردید فضای سبز و پارک‌های شهری را باید در زمره‌ی اساسی‌ترین عوامل پایداری و توسعه‌ی حیات طبیعی و انسانی در شهرنشینی امروز به شمار آورد. که اگر به صورت منظم و صحیحی برنامه‌ریزی شوند، در سالم‌سازی جسم و روح انسان و بهبود شکل و ظاهر شهرها تأثیرات مطلوب و مفیدی خواهند داشت (شیری، ۱۳۸۵). فضای سبز شهری از گذشته تا کنون عنصری جهت نظم‌بخشی و هماهنگ کردن کاربری‌های گوناگون در کالبد شهری و عاملی مهم در زیبایی محیط و دلپذیر شدن فضای زندگی بوده است. به طوری که در بسیاری موارد مضمون فضای سبز غیر از نقش زیست‌محیطی، معرف نقش تفریحی و رفاهی برای شهروندان نیز به شمار رفته است. به همین سبب بررسی و ارزیابی آن در محیط شهری به ویژه شهرهای بزرگ اهمیت فراوانی دارد. دانشمندان پی‌برده‌اند که فضای سبز می‌تواند به آرامش، جوان‌سازی، ایجاد محیطی برای ورزش و گذران اوقات فراغت و کاهش خشونت مردم کمک کند. علاوه بر مزایای اجتماعی و فیزیولوژیکی، طبیعت شهری می‌تواند مزایای اقتصادی را نیز، چه برای مدیران شهری و چه برای شهروندان فراهم کند. برای مثال درختان با انجام پالایش هوا، می‌تواند به کم شدن هزینه‌های کاهش آلودگی و میزان آن کمک زیادی کنند. گذشته از این، ارزش‌های زیبایی‌شناختی، تاریخی و تفریحی پارک‌های شهری سبب افزایش جذابیت شهر، ارزش گردش‌گری و در نتیجه درآمد می‌شود (Chiesura, 2004). از میان خدمات و تسهیلات گوناگون شهری، فضاهای سبز شهری و پارک‌ها به دلیل اهمیت تفریحی و تفرجی و دارا بودن نقشی مهم که در حفظ تعادل محیط‌زیست شهری و تعدیل آلودگی هوا و ایجاد محیطی مطلوب و دلچسب برای عموم مردم دارند، ارزشمند هستند. بنابراین تخصیص زمین شهری به فضاهای سبز و پارک‌ها، به عنوان نوعی از کاربری اراضی، مسئله بسیار مهم و حیاطی در همه‌ی شهرهاست (رفیعی و همکاران، ۱۳۸۸). با توجه به اهمیت طبیعت شهری در بهبود وضع شهروندان و پایداری شهر، در مدیریت و برنامه‌ریزی و طراحی شهری باید به دنبال ایجاد و توسعه منظر و فضای سبز پایدار بود تا ضمن حفظ برآوردن تمامی منافع و فواید در جامعه شهری (که از فضای سبز مورد انتظار است) کاهش هزینه، پایداری، سازگاری، مقاومت، ایجاد و حفظ تنوع‌زیستی و قابلیت کاربردی را نیز به دنبال داشته باشد.

۷. منابع:

1. پارساپور، م. ک.، (۱۳۹۲)، "مزایا و کارکردهای زیست‌محیطی جنگلداری شهری در راستای کاهش تغییرات اقلیمی"، دومین همایش ملی تغییر اقلیم و تأثیر آن بر کشاورزی و محیط‌زیست.
2. رفیعی، ر.، ماهینی، ع. س.، و خراسانی، ن. ا.، (۱۳۸۸)، "بررسی تغییرات در فضای سبز شهری شهر مشهد با استفاده از داده‌های ماهواره‌ای"، مجله بین‌المللی کاربردی زمین، شماره ۱۱، صفحات ۴۳۱-۴۳۸.
3. سعیدنیا، ا.، (۱۳۸۲)، فضای سبز شهری، کتاب سبز شهرداری، جلد ۹، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، تهران.
4. سعیدنیا، ا.، (۱۳۸۳)، مدیریت شهری، کتاب سبز شهرداری، جلد ۱۱، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
5. شوهانی، م.، (۱۳۹۲)، جزوه‌ی اصول و نظریه‌های مکان‌یابی، دوره کارشناسی ارشد رشته مهندسی معماری، دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات ایلام.
6. شیری، ا.، (۱۳۸۵)، "مدل بهینه برای فضای سبز شهری با استفاده از GIS (مطالعه موردی: شهر زنجان)"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری از دانشگاه زنجان.
7. صالحی‌فرد، م.، و علی‌زاده، س. د.، (۱۳۸۷)، "تحلیلی بر ابعاد اجتماعی و روان‌شناختی فضاهای سبز در شهرها با رویکرد مدیریت شهری"، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۱، صفحات ۱۹-۳۳.

8. ضرابی، ا. و تبریزی، ن.، (۱۳۸۵)، "برنامه‌ریزی بهینه فضای سبز شهری"، فصلنامه سزینه شرق، شماره ۲۲.
9. قربانی، ر.، و تیموری، ر.، (۱۳۸۹)، "تحلیلی بر نقش پارک‌های شهری در ارتقای کیفیت زندگی شهری با استفاده از الگوی Seeking-Escaping (مطالعه موردی: پارک‌های شهری تبریز)،" پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۲، صفحات ۴۷-۶۲.
10. قربانی، ر.، (۱۳۷۶)، "ضرورت تدوین استراتژی فضای سبز شهری"، نشریه پژوهش‌های فلسفی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تبریز، شماره ۱۶۵.
11. کلهرنیا، ب.، (۱۳۶۵)، "کتابچه برنامه‌ریزی پارک‌ها و فضاهای سبز شهری"، سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران، کتاب سبز شهرداری، وزارت کشور.
12. لاهیجانیان، ا.، و شیعه‌بیگی، ش.، (۱۳۹۰)، "ارزیابی پارک‌های شهری با استفاده از مدل SWOT و ارائه مدل مناسب (مطالعه موردی: پارک ۸ شهریور شهر سمنان)،" فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، دوره سیزدهم، شماره ۱، صفحات ۵۹-۷۳.
13. مجنونیان، ه.، (۱۳۷۴)، "کتابچه مباحثی پیرامون پارک‌ها، فضای سبز تفریح‌گاه‌ها، انتشارات سازمان پارک‌ها- فضای سبز و تفریح‌گاه‌ها، تهران.
14. محمدی، ج.، محمدی ده چشمه، م.، و ابافت یگانه، م.، (۱۳۸۶)، "ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه‌سازی استفاده شهروندان از آن در شهرکرد،" محیط‌شناسی، سال سی‌وسوم، شماره ۴۴، صفحات ۹۵-۱۰۴.
15. مدنی، م.، (۱۳۹۴)، "پارک‌های شهری و مزایای توریستی آنها"، روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۳۶۲۹.
16. نوری، س.، (۱۳۹۰)، "فضای پارک، کانون آشتی صمیمیت گمشده زندگی شهری"، روزنامه زندگی ایران، شماره ۴۸۴۹، صفحه ۱۶.
17. یوسفی، ز.، (۱۳۸۶)، "بررسی وجوه مختلف فضای سبز در سامان‌دهی فضای شهری"، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، گروه شهرسازی.
18. Balram, S. and Dragicjevic, S., (2005), "Attitudes Toward Urban Green Space: Integrating Questionnaire Survey And Collaborative GIS Techniques To Improve Attitude Measurement," Landscape and Urban Planning, Vol 71, pp 147-162.
19. Chiesura, A., (2004), "The Role of Urban Parks for The Sustainable Sity," Landscape and Urban Planning, Vol 68, pp 129-138.
20. Gupta, K. et al., (2012), "urban Neighborhood Green Index – A measure of green spaces in urban areas," Landscape and Urban Planning, NO 105, pp 325-335.
21. <http://mohamad-eftekhar.blogfa.com/post/27>
22. MacFarlane, D., (2009), "Potential availability of urban wood biomass in Michigan: Implications for energy production, carbon sequestration and sustainable forest management in the U.S.A.," biomass and Bioenergy (33), pp 628- 634.
23. Manlun, Y., (2003), "Suitability Analys Of Urban Green Space System Based On GIS," International Institute for Geo-information Science and Earth Observation.

24. Millward, A. and Sabir, S., (2011), "Benefits of a Forested Urban Park: What is the Value of Allan Garden to the City of Toronto, Canada," *Landscape and Urban Planning Journal*. Issue 100, pp 177-188.
25. Sadeghian, M. M and Vardanyan, Z., (2013), "The Benefits of Urban Park, A Review of Urban Research," *Journal of Novel Applied Sciences*.
26. Veitch, J. et al., (2012), "Park Improvements and Park Activity-A Natural Experiment," *American Journal of Preventive Medicine*, Vol 42, NO 6, pp 616-61.

Archive of SID